

MC
111.727

CSUDA VILÁG

CSUDÁLATOS MADARAK

CSUDA VILÁG

CSUDÁLATOS

MADARAK

ÍRTA
ALEXANDRA PARSONS

FÉNYKÉPEZTE
JERRY YOUNG

Fordította
Herczeg Éva

A magyar kiadást szakmailag ellenőrizte
Dr. Vojnits András

Fényképezte
Jerry Young

A fordítás alapjául szolgáló kiadás
Alexandra Parsons: Amazing Birds
Dorling Kindersley Limited, London, 1990

Copyright © 1990 Dorling Kindersley Limited, London
Hungarian translation © 1990, Herczeg Éva

ISSN 0866-4188
ISBN 963 7970 38 X

Magyar kiadás © 1991, Park Könyvkiadó, Budapest
Szerkesztette: Schiller Jánosné
Felelős szerkesztő: Révy Katalin
Műszaki szerkesztő: Mező Zsuzsa

MC M. 727

1991

Készült a Kner Nyomdában, Békéscsabán

Tartalom

Milyenek a madarak? 8

A flamingó 10

Papagájok 12

A pelikán 14

A keselyű 16

A pingvin 18

A hattyú 20

A páva 22

A strucc 24

A kolibri 26

Hogyan repülnek a madarak? 28

Mutató 29

Milyenek a madarak?

Kilencezer különböző madárfajt ismerünk. Van köztük éneklő és kellemetlenül rikácsoló, szép és csúf, óriási és piciny. Van magasan szárnyaló, és van, amelyik csak a földön jár.

Huss! Zsupsz!

Az ember régi vágya, hogy repüljön. Az első repülő szerkezeteket madárszárnyak mintájára építette, és magára erősítve

erőteljes karcsapásokkal próbált a levegőbe emelkedni. De az emberi test nem alkalmas a repülésre.

Mindent lát

A legtöbb madárnak éles a látása, de a baglyoké különösen az. Fejüket csaknem teljesen körbe tudják forgatni, így minden irányba nézhetnek.

A csöndes vadász

A baglyok éjszaka vadásznak, amikor a legtöbb madár alszik. A kisebb állatokat, pl. egereket váratlanul lepik meg, olyan halkán repülnek.

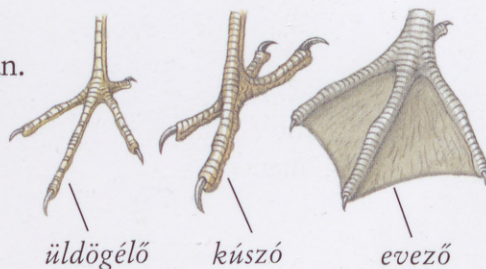
Mije van a madárnak?

Minden madárnak két lába, két szárnya, egy csőre és rengeteg tolla van. És mindegyikük tojást rak.

A madárujjak

A legtöbb madárnak négy lábujja van. Az ágon üldögélőknek három ujjuk mutat előre, míg a fán kúszóknak két előre- és két hátramutató ujjuk van. A vízimadarak lábujjait úszóhártya köti össze.

A bagoly „fülei”
valójában
tollpamacsok.

Az uhu

Ez a ritka madár
a baglyok
legnagyobbika.
Kinézésre nem tűnik
veszedelmesnek, de
akár egy kisebb
rókát is képes
felfalni.

A gyöngybagoly

A kis termetű bagoly
csűrökben, régi
épületekben ver tanyát,
és ott is fészkel. Mezei
egéرنél nagyobb állatot
nem tud zsákmányolni.

A baglyoknak óriási
karmaik vannak.

A tollak

A madaraknak
háromféle tolla
van. A szárnyak
evezőtollai és a
faroktollak a
repülésben segítik,
míg a pehelytollak
melegítik őket.
Testük nagy részét
fedőtollak
borítják.

evező-
tollak

pehely-
tollak

fedőtollak

A flamingó

Ennek a különleges madárnak a lábai nagyon hosszúak, hosszú és vékony a nyaka is, csőre pedig úgy működik, mint egy jókora szűrő. Afrikától a Karib-tenger szigetvilágáig a Föld meleg éghajlatú tájain, sós tavak és folyók környékén él.

Szűrő és rosta

A flamingócsőr mindkét oldalán kis szűrők találhatók. Evéskor a madár felhőpint egy csőrnyi vizet, majd nyelvével az egészet átréseli a szűrőkön. Csak az apró, zafos ínycsfalatok maradnak vissza.

A mindennapi tej

A flamingócsibe is egyfajta tejen él. A flamingópár mindkét tagja képes arra, hogy csőréből élénkvrös folyadékot csepegtessen fiókája csőrébe, ha az éhségében panaszodik.

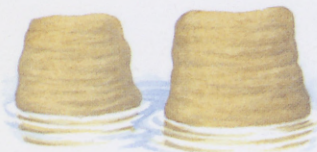

Társasélet

A flamingók szeretnek együtt lenni. Időnként milliós rajok is összeverődnek.

Iszaptorták

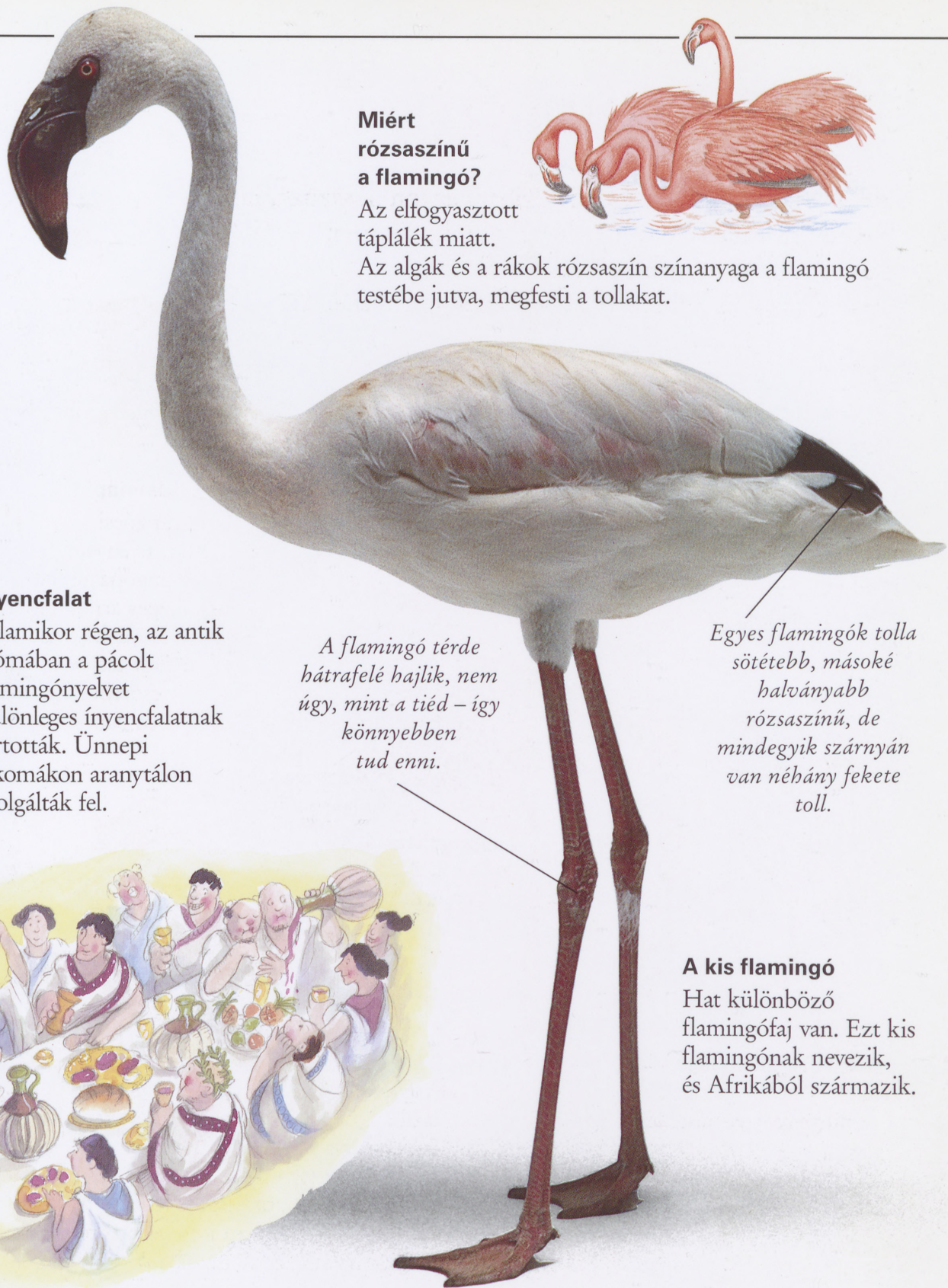
Egy flamingófészék ránézésre nem sokat mutat. A hím és a nőstény együttesen építi úgy, hogy az iszapcseppeket csőrükkel nagy halomba nyomkodják.

Fejeket le!

Amikor a flamingó eszik, fejét lehajtja és beledugja a vízbe. Némelyek a vízben lebegő apró növényeken, az algákon élnek, mások inkább apró rákokat halásznak az iszapban.

Miért rózsaszínű a flamingó?

Az elfogyasztott táplálék miatt.

Az algák és a rákok rózsaszín színanyaga a flamingó testébe jutva, megfesti a tollakat.

Ínyencfalat

Valamikor régen, az antik Rómában a pácolt flamingónyelvet különleges ínyencfalatnak tartották. Ünnepi lakomákon aranytálon szolgálták fel.

A flamingó térde hátrafelé hajlik, nem úgy, mint a tiéd – így könnyebben tud enni.

Egyes flamingók tolla sötétebb, másoké halványabb rózsaszínű, de mindegyik szárnyán van néhány fekete toll.

A kis flamingó

Hat különböző flamingófaj van. Ezt kis flamingónak nevezik, és Afrikából származik.

Papagájok

Több mint 300 papagájfajt ismerünk; legtöbbjük csudás színekben pompázik. Egyes fajok a trópusi erdőkben, magasan a lombkoronában élnek; mások a nyílt, bokros területeket kedvelik.

Felborzolt tollak

Ha izgatott vagy mérges, sok papagáj felborzolja fején a tollát.

Amikor egy madár csapkodni kezd a szárnyaival, a szárnyvégek hosszú tollai emelik a levegőbe.

„Hangverseny”

A legtöbb papagáj csupán hangos rikácsolásra képes. Egyik-másik azonban bármilyen dallamot elénekel, amit megtanítanak neki.

A kea

Ez a ritka új-zélandi papagáj nem tud repülni, helyette éjszaka ide-oda szökdécsel az erdőben.

Mint a sugárhajtású repülőgép

A kis Alexandra-törpepapagáj Ázsia dzsungeljeiben terjedt el. Hihetetlenül gyors, valósággal átsüvíti a fák között.

Egy csinos papagáj

Ezt a fajt zöldszárnyú arapapagájnak hívják. Dél-Amerikából származik. Az arapapagájok kedvelt háziállatok, mert megtaníthatók arra, hogy utánozzák az emberi beszédet – és szeretik, ha gondoskodnak róluk. Több mint 30 évig is élhetnek.

Hórukk!

Némelyik papagáj csőre olyan erős, hogy azzal kapaszkodik fel a fára.

magevő

rovarevő

Csőrfeleségek

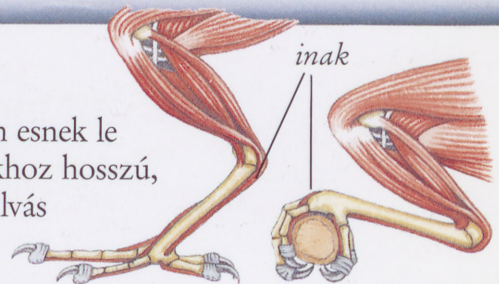
A madár kedvenc táplálékát csőrével ragadja meg. A papagáj rövid és erős csőrében összeroppantja a diót és a magvakat. A rovarrevőknek hosszú, vékony csőre van, a sáros halakat pedig fűrészcsőrrel lehet megfogni.

halevő

Jól megkapaszkodnak

A madarak alvás közben sem esnek le az ágról. Mindegyik lábujjukhoz hosszú, kötélszerű ín kapcsolódik. Alvás közben ez az ín az ág köré kulcsolja az ujjakat.

A pelikán

Ez a szokatlan külsejű, nagy testű, kurta lábú, úszóhártyás madár nagyon esetlenül totyog a szárazföldön. Igazi vízimadár, arra született, hogy repüljön és lebegjen, vagy ússzon és beépített hálójával halásson.

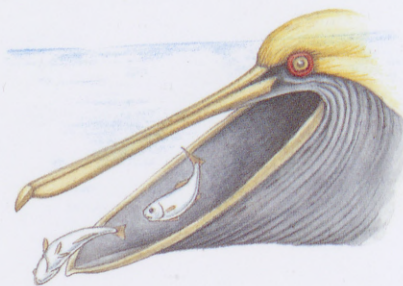
Lecsapva halászik

A pelikán csudálatos csőréhez rugalmas zacskó tartozik. A barna pelikán fejest ugrik a vízbe, és éppúgy meríti ki csőrével a halakat, mint a halász a hálójával.

Lyukas csőr

Halászat közben jó sok vizet felkanalaz, amit repülés előtt ki kell eresztenie a csőréből, mert súlya miatt különben nem tudna felemelkedni.

Csupasz fiókák

A tojásokból csupaszon kelnek ki a bébipelikánok. De három nap elteltével már puha, barna puhely borítja testüket.

*A vízimadarak tollán
különleges faggyúbevonat
van, ezért leperreg róla
a víz.*

Bőséges ebéd

A felnőtt pelikánok borzasztó sokat esznek. Egyetlen napon 5 kg halat is felfalnak – ennyiből legalább 20 iskolás ebédje kitelne!

Nyarlás

Ősszel sok madár melegebb vidékre költözik, ahol több enivaló akad. A dalmáciai pelikánok elhagyják Jugoszláviát, és Egyiptomban a Nílus partján süttetik magukat a napon.

Ááá...!

Amikor a pelikánmama csőre megtelik hallal, visszarepül a fészekhez, hogy megetesse kicsinyeit. A kispelikánok fejüket teljesen beledugják az anya zacskójába, és jól teleszik magukat.

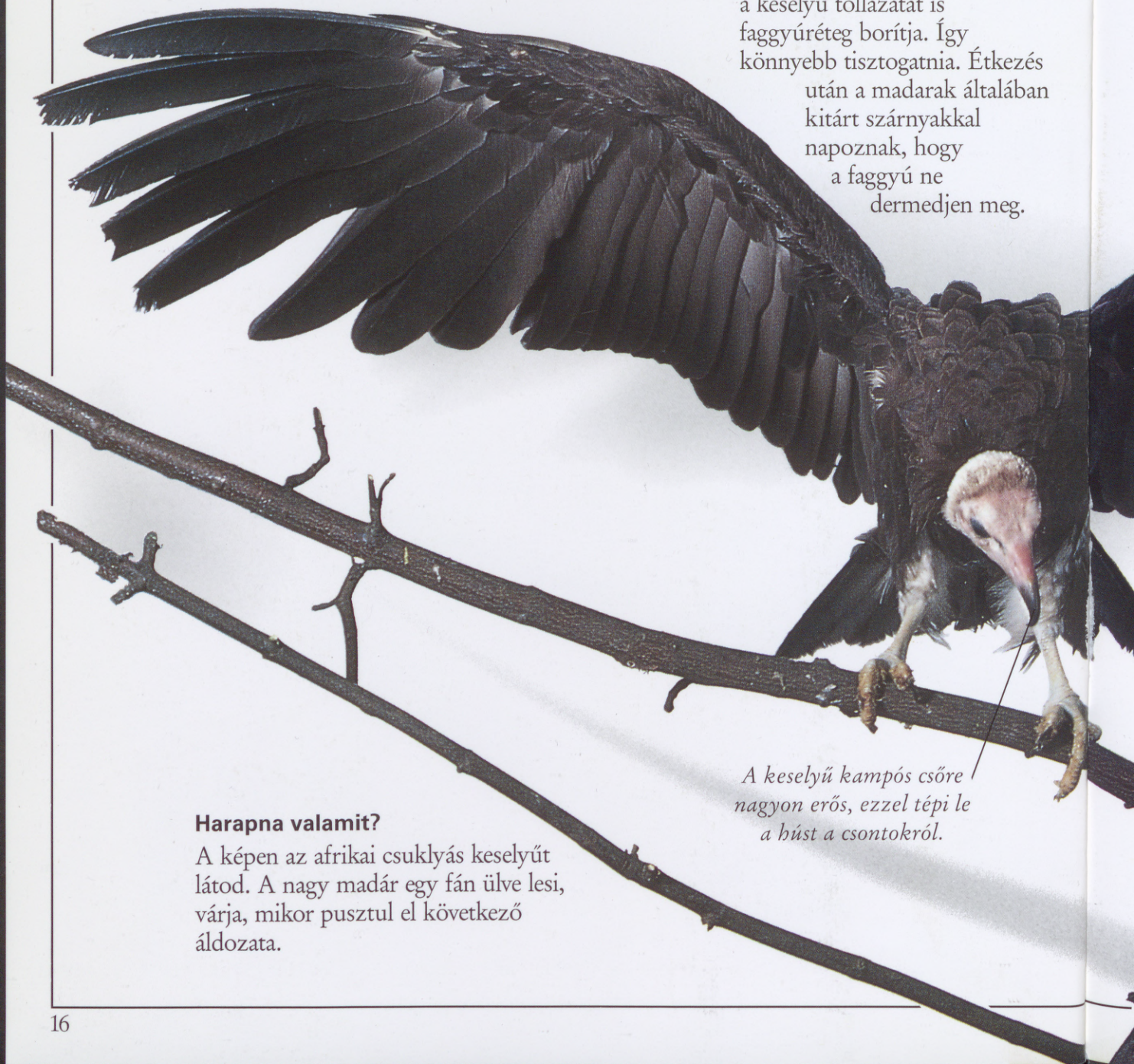
A keselyű

A keselyűk a természet szemetesei. Tetemenekén élnek, és a csontokon kívül mindent megesznek.

Napfürdő

A többi madárhoz hasonlóan, a keselyű tollazatát is faggyúrétteg borítja. Így könnyebb tisztogatnia. Étkezés után a madarak általában kitért szárnyakkal napoznak, hogy a faggyú ne dermedjen meg.

Harapna valamit?

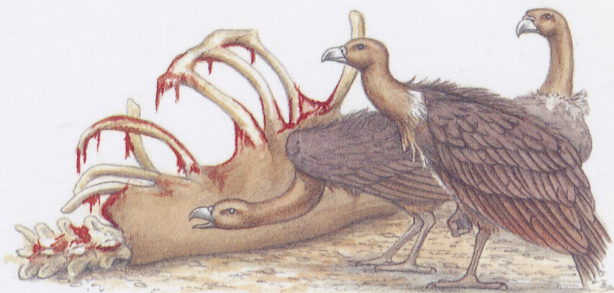
A képen az afrikai csuklyás keselyűt látod. A nagy madár egy fán ülve lesi, várja, mikor pusztul el következő áldozata.

A keselyű kampós csőre nagyon erős, ezzel tépi le a húst a csontokról.

Ritka madár

A kaliforniai kondorkeselyű a család nevezetes tagja. Ez az egyik legnagyobb, legritkább – és legcsúfabb – madár a földön.

Hullarablók

A keselyűk nagyon gyorsan a haldokló állat köré gyűlnek. Az első madarat tüstént tülekedve követi a többi. Egy antilop húsát képesek 20 perc alatt lemarcangolni. A helyszínen csak a csontváz marad.

A piruló keselyű

Ez a vad kinézetű madár valóban elpirul! Vagy legalábbis így látod. Amikor a keselyű mérges vagy izgatott, az arca körüli csupasz bőr rózsaszínné változik.

A koncert elmarad

Ne várd, hogy a keselyű énekeljen. Csak sziszegni és morogni tud. Még hozzá elég visszataszítóan.

A pingvin

Az elegáns, fekete-fehér madár a hideg Déli-Jeges-tenger úszó jéghegyei között él. A pingvin vízimadár, repülni nem tud. A vízben viszont valósággal repül, szárnyait uszonyként használva kiválóan úszik.

Kösz, papa!

A jégen elég nehéz meleg tartani egy tojást. A császárpingvinpapa a hasáról lelógó bőrlebeny mögé rejtve, a lábán egyensúlyozza a tojást.

Jól elkaptal!

A pingvin a vízben kapja el zsákmányát. Itt roppant gyorsan képes mozogni. Amikor csőrével megragad egy síkos halat, hegyes nyelvét is használja.

Csakhogy megjöttél, drágám!

Amint a császárpingvinmama lerakta tojását, eltotyog a tengerig, hogy jól teleegye magát. A pingvinpapa, kénytelen-kelletlen, két álló hónapig csoszog ide-oda a jégen, lábán kicsinyével. Persze ezalatt nem tud halászni. Boldog, amikor a pingvinmama végre visszatér.

Csúszka

A havon és a jégen legkönnyebb csúszkálva közlekedni. Pontosan ezt teszi a pingvin is; kövér hasán csúszva halad.

Óvoda

Amikor a pingvinfiókák már elég nagyok, a szülők gyakran összetereleik őket, hogy biztonságban érezzék magukat, amíg ők halásznak.

*A vastag zsírtakaró
a bőre alatt,
melegíti testét.*

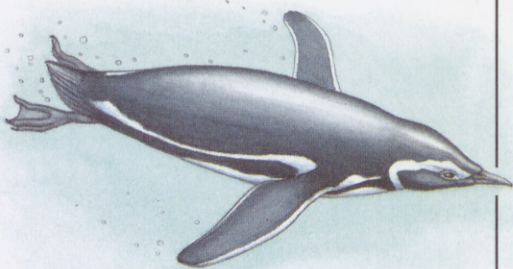

Vízhatlan ruha

A pingvin testét három rétegben apró, vízhatlan toll fedi, amely vízben és a vízen kívül is melegen és szárazon tartja.

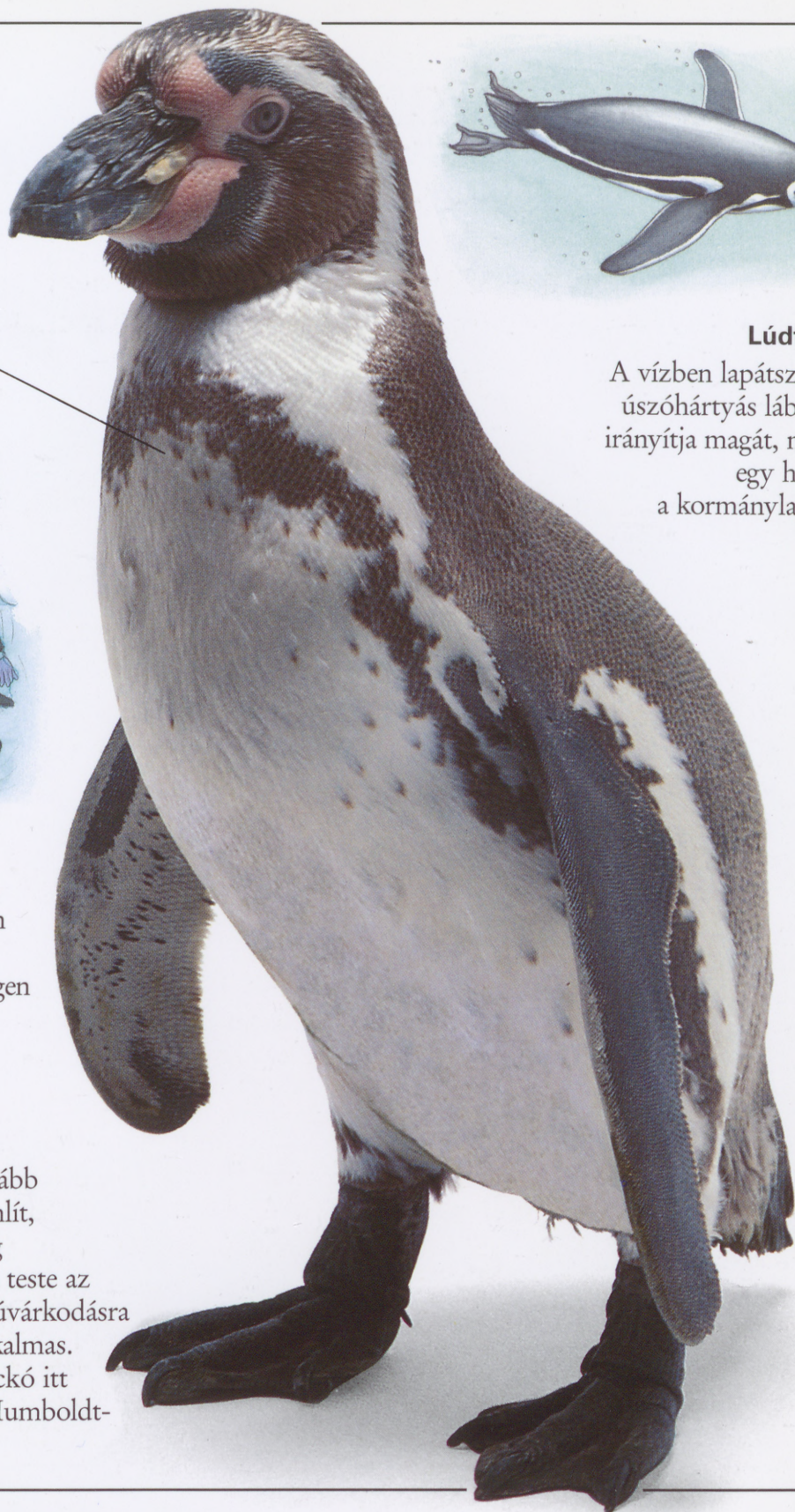
Úszóbajnok

A pingvin inkább fókához hasonlít, madárnak elég különös. Sima teste az úszásra és a búvárkodásra tökéletesen alkalmas. Ez a kedves fickó itt a képen egy Humboldt-pingvin.

Lúdtalp

A vízben lapátszerű, úszóhártyás lábával irányítja magát, mint egy hajót a kormánylapát.

A hattyú

A kecses hattyú az egyik legnagyobb vízimadár. Tavakon és lassú sodrású folyókon siklik; fűvel és víznövényekkel táplálkozik.

A tündérmesék hattyúi

Egy dán mese hattyúvá varázsolt hercegekről szól. A varázslat csak akkor törik meg, amikor a hattyúk elrepültek hűgukért, hogy segítsen rajtuk.

Beépített evezők

Nagy, úszóhártyás lábuk van; ezzel jól eveznek a vízen, de a parton is elkacsáznak.

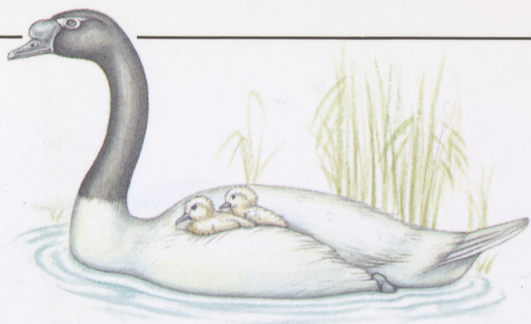

A meleg fészek

A néma hattyú évente egyszer fűből és nádból óriási fészket épít. Ebbe a tojó 5–8 tojást rak. Egy hattyútojás akkora, mint az öklöd.

A hattyúnak 25 000 tolla van – több, mint bármely más madárnak.

Mamastop

A fiatal hattyúkat csibéknek hívjuk. Gyakran utazgatnak ide-oda az anyjuk hátán.

A fekete varázslat
A fekete hattyúk Ausztráliából származnak. Akár a többi hattyú, ezek is nagyon hűséges természetűek. A hím és a nőstény éveig együtt marad, közösen gondozzák, repülni és úszni tanítják kicsinyeiket.

Trombitálás vagy sziszegés?

Ezt a hattyút néma hattyúnak hívják, hangja a trombitálásra hasonlít. A legtöbb hattyú sziszegő hangot ad.

Mint rút kiskacsa

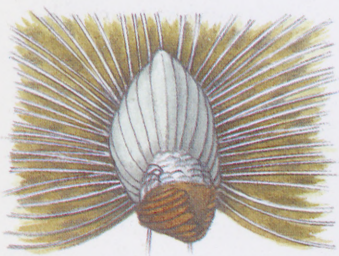
A hattyúcsibék sárgásszürkék és kissé esetlenek. Csak három év múltán lesz tollruhájuk elegáns fehér.

A páva

A pávakakas csodálatos legyezőjével hódítja meg a jelentéktelen külsejű nőtényt, a pávatyúkot.

Hátulnézetből

A pávakakasnak nem a farka a legyezője. Legyezőjét háttollai alkotják, amelyet uszálynak hívnak. A valódi farok tartja az uszályt magasra.

A csábítás trükkje

A pávakakas csak akkor tárja szét legyezőjét, ha el akar bűvölni egy tyúkot. Először odahátrál hozzá. Majd hirtelen megfordul, és szembekerülve elkápráztatja gyönyörű, remegő uszályával.

Riasztócsengő

Mind a pávakakasnak, mind pedig a tyúknak nagyon éles a szeme és finom a hallása. Így nyomban észlelik a veszélyt. Ilyenkor hihetetlenül hangos sívítózásba csapnak. Hangjuk aztán gyakran figyelmezteti az erdő többi lakóját is.

Hipnotikus szemek

A pávakakas uszályán rezgő „szemek” gyönyörű látványt nyújtanak. Bizonyára elbűvölik a tyúkot, talán még hipnotizálják is.

Egy páva farka elérheti a 2 métert – tehát egy átlagos férfi magasságát is meghaladhatja.

Lírai szerelem

Az ausztráliai lantmadár szintén a farkával bájolja el a nőstényeket. Nevét lant alakú farkáról kapta. A lant pengetős hangszer, a hárfára hasonlít.

Engem csodálj!

„Hiú, mint a páva” – mondjuk arról, aki cifra ruhában fennhéjázva, kevélyen jár-ke.

Menekülés közben

Biztosan azt hiszed, a páva megbotlik hosszú, nagy uszályában, de nem így van. A tollakat maga mögött húzva, gyorsan és hangtalanul rohan át az erdőn.

A strucc

A föld legnagyobb madarai egyáltalán nem tudnak repülni. De annál gyorsabban futnak! Az afrikai strucc óránként 70 km-es sebességgel száguld, jóval gyorsabban, mint a legjobb rövidtávfutó.

A nandu

A dél-amerikai nandu nagyon hasonlít a struccra, mégsem az, csak rokonságban van vele.

Vállmagasság

A strucc mellé állva, egy magas férfi is legfeljebb a madár válláig ér.

Óriások rántottája

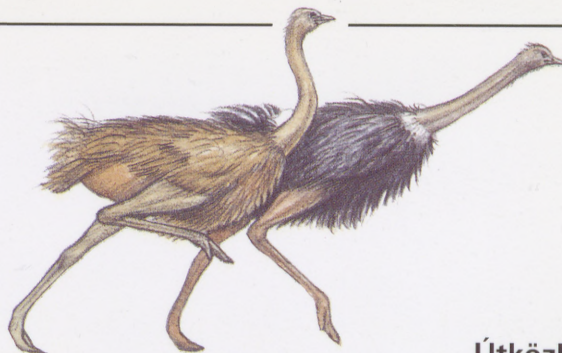
Képzeld el, milyen lehet strucctojást enni! Egy ilyen tojás jóval nagyobb egy grépfrútnál, és olyan nehéz, mint 4500 kolibritojás együttvéve.

Tollporoló Dél-Amerikából

Mint minden struccfélének, a nandunak is gyönyörű és selymesen lágy a tolla. Dél-Amerikában tollporolót készítenek belőle.

Útközben

A struccok csoportokban barangolják be Afrika füves síkságait. Gyakran csatlakoznak antilop- vagy marhacsordákhoz.

Főzelék hússal

A nandu leveleken, fűvön és rovarokon él. Nagy szemével könnyen felfedezi a zsákmányt, és jókora, lapos csőrével nyomban be is kapja.

Divatmadár

A strucc tollakat ma is megcsodálják, valaha kalapokat és ruhákat díszítettek vele. A strucc tojások krémszínű héja pedig asztaldíszül szolgált.

Nandupapa a kotlós

A hím nandunak akár 12 „felesége” is lehet. A nőstények mindnyájan ugyanabba a fészekbe tojják zöld vagy sárga tojásaikat. Az összeset a hím költi ki.

Mintha párnákon járna

Az afrikai strucc az egyetlen madár, amelynek csak két lábujja van. Mindkét lábujját puha, párnaszerű ujjbegy támasztja alá, ez megakadályozza, hogy a súlyos strucc a homokba süllyedjen.

A kolibri

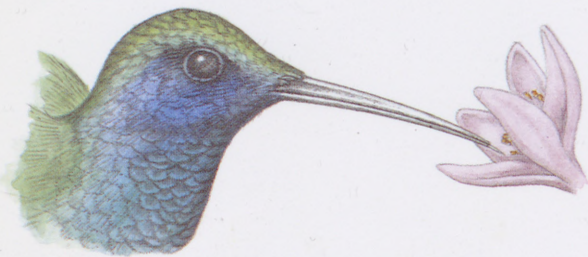
Ő a legkisebb madár.

Ha kézbe vennéd, akár a tenyeredben is elférne. Apró rovarokon él, és akár a méh, nektárt szív a virágokból.

Lebegve eszik

A kolibri táplálkozás közben szinte áll a levegőben. A valóságban olyan gyorsan csapkod szárnyaival, hogy a mozgást szinte nem is észleled. Ehhez rengeteg energiára van szüksége, ezért folyamatosan ennie kell.

Szívószállal szürcsölget

A kolibri nyelve olyan, mint egy hosszú és vékony cső. Különös nyelvével mint egy szívószállal szippantja fel a virágról a nektárt.

Egy kolibri másodpercenként 80-szor csap a szárnyaival.

Tollai színjátésoak: a fényben változtatják a színüket.

Puha és kényelmes

A kolibri bogáncsfélék pihéjéből, mohából, zuzmóból és pókhálóból készíti a fészket.

Icipici tojások

A föld legkisebb madara rakja a föld legkisebb tojását is. Mindig kettőt tojik, akkorákat, mint a kisujjad körme.

A repülés bajnoka

Háromszoros éljen a kolibrinek! Ő az egyetlen madár, amelyik oldalirányban és hátrafelé is tud röpködni.

Gyenge lábcskák

A kolibri igazából nem is tud járni. Gyenge kis lábai arra jók, hogy ágon üldögéljen, de túrára indulni velük reménytelen.

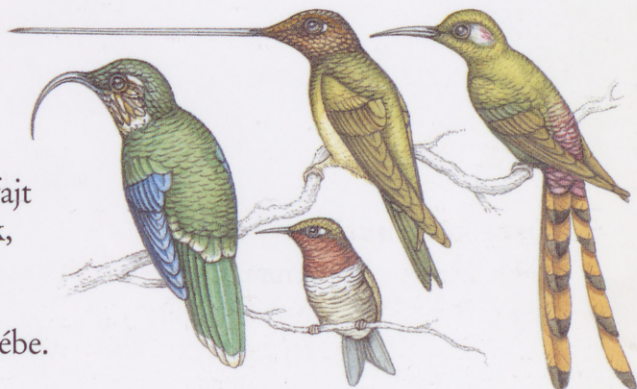
Zümmm

A kolibri úgy zümmög a virágok között, mint egy darázs vagy egy szender.

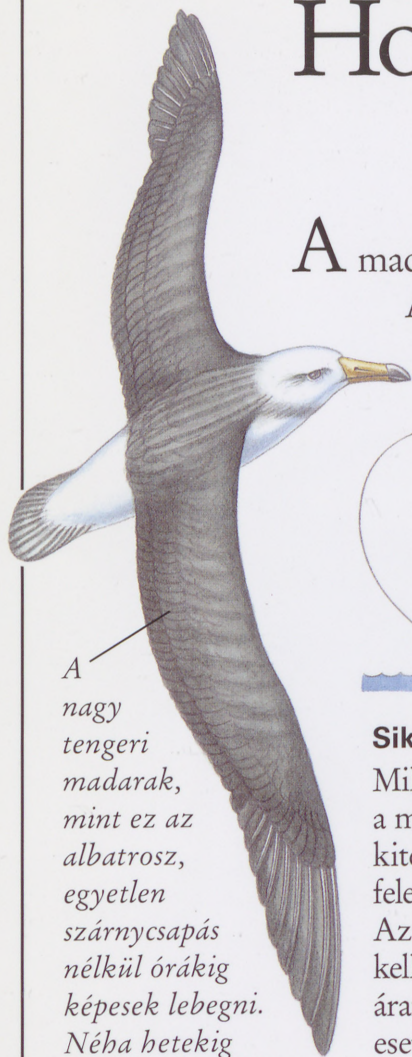
Ragyogó tollak

Több mint 300 különböző kolibrifajt ismerünk. Tollruhájuk pompás kék, zöld vagy bíborszínű. Egyes fajok csőre hihetetlenül hosszú, amivel mélyen benyúlhatnak a virág kelyhébe.

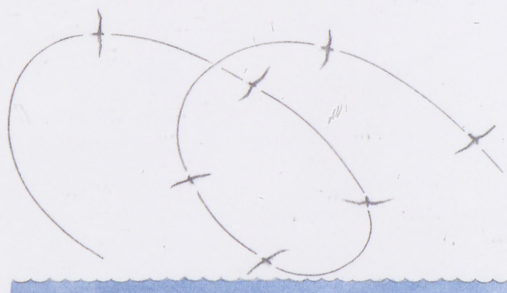

Hogyan repülnek a madarak?

A madarak a levegőben siklanak, csapkodnak vagy lebegnek. A különböző madarak különböző módon repülnek, attól függően, hol élnek és hogyan táplálkoznak.

A nagy tengeri madarak, mint ez az albatrosz, egyetlen szárnycsapás nélkül órákig képesek lebegni. Néha hetekig nem szállnak le!

Siklás

Milyen könnyűnek tűnik! Amikor a madár siklik, szárnyait mereven kiterjeszti; ilyenkor a szárnyak alatt és felett áramló levegő tartja a magasban. Azért időnként egyet-egyét csapnia kell a szárnyával – vagy keres egy áramlatot, amely a magasba emeli, esetleg tovaszállítja.

Csapkodás

Minden madár csapkodva száll fel és emelkedik magasabbra a levegőben.

Először lefelé nyomja a szárnyait, így felemelkedik és egyben előre is jut.

Aztán felkapja a szárnyait, készen arra, hogy megismételje az előző szárnycsapást.

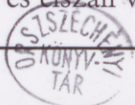

Lebegés

A legtöbb madár nem képes hosszabb ideig lebegni. Amikor lebeg, nagyon gyorsan csapkod szárnyaival, és közben nem mozdul el – mintha lógna a levegőben! Legkitartóbban a csér, a vércsék és a kolibrik lebegnek.

Vörösvércse

Ez a madár a sólyomfélékhez tartozik. Nagyon ügyesen repül, egerekre és madarakra vadászik. Karmaival megragadja őket és elszáll velük.

Mutató

albatrosz 28
Alexandra-törpepapagáj 12

baglyok 8–9

csér 29
csibék 10, 14, 15, 18, 21
csőr 10, 13, 16, 26, 27

dalok 12, 17

fészek 9, 10, 15, 20, 26
flamingó 10–11

gyöngybagoly 9

hattyú 20–21

kaliforniai kondorkeselyű 17
karom 9, 29
kea 12
keselyű 16–17
kolibri 26–27, 29

láb 8, 19, 20, 25, 27
lantmadár 23
látás 8, 22
lebegés 28, 29

nandu 24–25
néma hattyú 21

nyelv 18, 26

papagájok 12
páva 22–23
pelikán 14–15
pingvin 18–19

repülés 8, 9, 26–29
repülő szerkezetek 8

siklás 28
strucc 24–25

tojás, legkisebb 27
tojás, legnagyobb 24
tojások 8, 18, 20, 24, 25, 27
tollak 8, 9, 11, 16, 19, 22, 25, 26, 27

uhu 9

üldögélés 8, 13

vörösvércse 29

zöldszárnyú arapapagáj 13

2678-3

MADARAK

Érdekesnél érdekesebb képek különleges madarokról

Láttál-e

már keselyűt elpirulni, vagy pingvint közről?

Elgondolkoztál-e

már azon, hogyan zümmög a kolibri, és hogyan képes az albatrosz heteken át leszállás nélkül repülni?

Tudtad-e,

hogy a flamingórajokban milliónál is több madár van, és hogy a strucc a leggyorsabb atlétánál is sebesebb?

Ezenkívül még sok érdekeset megtudhatsz a könyvből. Gyönyörű közelképeken és színes rajzokon tárulnak eléd a **Csudavilág** valódi csodái!

A **Csudavilág** sorozat első négy kötete:
Madarak • Emlősök • Pókok • Kígyók

Ára: 180,- Ft

1

CSUDÁLATOS

MADARAK

